

สรุปการดำเนินงาน ปี 2555 (ตุลาคม-ธันวาคม)

โครงการบริหารจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ทรัพยากรฐานชีวภาพอย่างยั่งยืน พื้นที่ จ.ระนอง

สรุปการดำเนินงาน ปี 2555 (ตุลาคม-ธันวาคม)

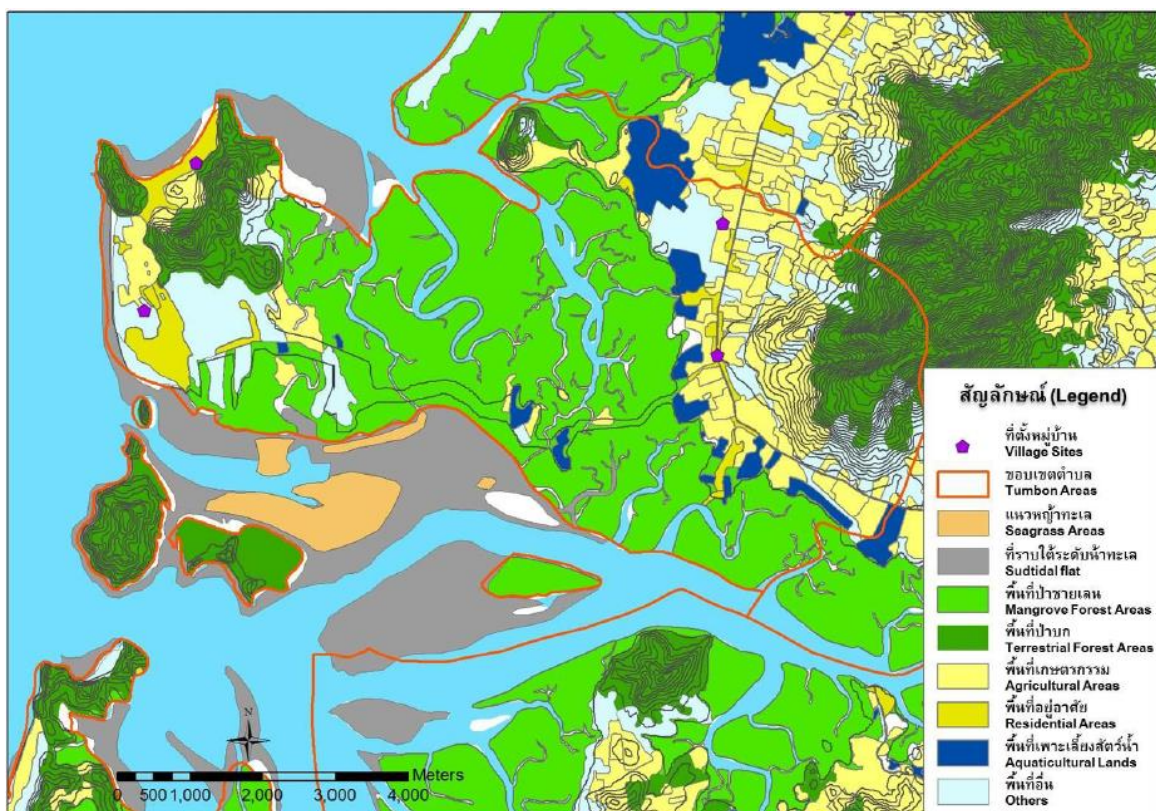
โครงการบริหารจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรฐานชีวภาพอย่างยั่งยืนพื้นที่ จ.ระนอง

การดำเนินงานในปี 2555 ที่ผ่านมา ประกอบด้วย การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ การดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชน และการตลาดของผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพทางทะเลและชายฝั่ง

1. การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ

สภาพภูมิประเทศของตำบลม่วงกลวง มีลักษณะลาดเอียง จากทิศตะวันออกที่มีลักษณะเป็นภูเขาสูงชันไปทางทิศตะวันตกสู่ทะเลอันดามันบริเวณอ่าวกะเปอร์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นคลอง 5 สาย และลำห้วย 6 สาย มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพรรณไม้نانาชนิด เป็นต้นกำเนิด น้ำตกศิลาลอยและลำคลองอีก 2 สาย และเป็นพื้นที่สวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ กรมป่าไม้ ด้านทิศใต้เป็นพื้นที่การเกษตรและประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งประกอบอาชีพประมงชายฝั่งของชุมชนมาอย่างยาวนาน

พื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแหลมสน มีพื้นที่ประมาณ 14,375 ไร่ (ข้อมูลจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ที่ 9 กะเปอร์-ระนอง) ป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ เหมาะแก่การพัฒนาเป็นสถานที่ศึกษาและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังพบแหล่งหญ้าทะเลซึ่งเป็นระบบนิเวศชายฝั่งที่สำคัญพบอยู่ในอ่าวกะเปอร์และชายฝั่งของเกาะในบริเวณนี้ด้วย

ภาพแสดงแหล่งทรัพยากรและลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ตำบลม่วงกลวง

ในบริเวณนี้มีการใช้พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน มีการใช้พื้นที่ตามแนวป่าชายเลนในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงได้แก่ กุ้งขาว ปลากระพงขาว นอกจากนี้ยังมีการทำกระชังเพื่อเลี้ยงปลาและเลี้ยงปูในคลองป่าชายเลนด้วย

ป่าชายเลน

จากการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและโครงสร้างป่าชายเลนบริเวณตำบลม่วงกลวง และพื้นที่ใกล้เคียง พบพันธุ์ไม้ทั้งหมด 31 ชนิด พันธุ์ไม้เด่น (Dominant species) ได้แก่ โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata*) และพันธุ์ไม้รอง (co-dominant species) ได้แก่ โปรงขาว (*Ceriops decandra*), ตะบูนขาว (*Xylocarpus granatum*), ถั่วขาว (*Bruguiera cylindrica*), ตะบูนดำ (*Xylocarpus moluccensis*), โกงกางใบใหญ่ (*Rhizophora mucronata*) โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ย 303.00 ต้นต่อไร่

โกงกางใบเล็ก

โปรงขาว

ถั่วขาว

นอกจากนี้ ยังได้ทำการศึกษาสัตว์หน้าดินพื้นป่าชายเลนที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า พบทั้งสิ้น 40 ชนิด ชนิดที่พบมากที่สุด คือ ปูก้ามดาบ (*Uca* sp.) หอยขี้นก (*Cerithium coralium*) หอยเจดีย์ (*Batillaria minima*) ปูแสมแกละ (*Metopograpsus latifrons*) และหอยไม้พุก (*Cassidula vespertilionis*) สัตว์ทะเลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่พบ ได้แก่ ปูแสม (*Sesarma mederi*) หอยกะพง (*Musculus senhousia*) และหอยก้น (*Polymesoda bengalensis*)

ปูแสม

หอยก้น

แหล่งหญ้าทะเล

ในบริเวณตำบลม่วงกลวง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบแหล่งหญ้าทะเลหลายบริเวณ ได้แก่ บริเวณปากคลองกะเปอร์ บริเวณบ้านบางเบน เกาะเทา และเกาะนกฮูก ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของพื้นที่ชุ่มน้ำอ่าวกะเปอร์ หญ้าทะเลในบริเวณนี้เจริญอยู่บนพื้นโคลนปนทราย ตามสันทรายใกล้ป่าชายเลนและปากคลอง โดยพบหญ้าทะเลที่มีความลึกประมาณ 1.9 – 2.5 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 690 ไร่ สภาพหญ้าทะเลค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนใหญ่พบเป็นหญ้าเงาเคระหรือหญ้าใบพาย ซึ่งสามารถขึ้นได้ดีบนพื้นโคลนปนทราย และพบมีหญ้าเงาหรือหญ้าใบมะกรูด และหญ้ากุยช่ายทะเล ขึ้นด้วย

หญ้าใบพาย

หญ้าใบมะกรูด

นอกจากนี้ในพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณหมู่เกาะกำ ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแหลมสน พบหญ้าทะเล เจริญอยู่ด้านทิศตะวันออกของเกาะเชื่อมต่อกับแนวปะการัง พื้นที่หญ้าทะเลบริเวณหมู่เกาะกำรวมประมาณ 73 ไร่ โดยพบหญ้าทะเล 4 ชนิด ได้แก่ หญ้าเงาหรือหญ้าใบมะกรูด (*Halophila ovalis*), หญ้าชะเงาใบฟันเลื่อย (*Cymodocea serrulata*), หญ้ากุยช่ายทะเล (*Halodule uninervis*), หญ้าเงาใสหรือหญ้าใบมะกรูดขน (*Halophila decipiens*) โดยหญ้าเงาใสและหญ้ากุยช่ายทะเลแพร่กระจายอยู่มากมีสภาพตามธรรมชาติ

แนวปะการัง

แนวปะการังในบริเวณอำเภอกะเปอร์ ที่สมาชิกชุมชนตำบลม่วงกลวงเข้าไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ แนวปะการังเกาะค้ำควา แนวปะการังเกาะค้ำควา เกาะกำใหญ่ เกาะกำน้ย และเกาะลำน

บริเวณ	สถานภาพ	ชนิดเด่น
เกาะค้ำควา	สมบูรณ์ดีมาก	ปะการังโขด ปะการังชนิด
เกาะกำใหญ่	เสื่อมโทรมมาก	ปะการังหนวดดอกไม้ทะเล ปะการังเขากวาง
เกาะกำน้ย	เสื่อมโทรม	ปะการังโขด ปะการังเขากวาง
เกาะลำน	เสื่อมโทรมมาก	ปะการังโขด ปะการังจาน ปะการังเขากวาง

จากการศึกษาสถานภาพแนวปะการังบริเวณโซนไหล่หรือลาดชันตอนบน พบว่าแนวปะการังด้านตะวันออกของเกาะค้างคาว เป็นแนวปะการังริมฝั่ง ก่อตัวที่ระดับความลึกอยู่ในช่วง 2 - 5 เมตร มีความกว้างประมาณ 100 เมตร โครงสร้างหลักของแนวปะการังบริเวณนี้เป็นปะการังที่มีรูปทรงแบบก้อน โดยมีปะการังโขดเป็นปะการังชนิดเด่น ปัจจุบันแนวปะการังในบริเวณนี้มีความเสื่อมโทรมมากภายหลังจากเหตุการณ์แนวปะการังฟอกขาว ในปี 2554 โดยมีสัดส่วนปกคลุมพื้นที่ของปะการังมีชีวิตเฉลี่ยร้อยละ 14.23+2.53 ของพื้นที่แนวปะการังทั้งหมด

ปะการังโขด

ปะการังหนวดดอกไม้ทะเล

ศักยภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

จากการระดมความคิดเห็นเรื่องศักยภาพการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนตำบลม่วงกลวงพบว่า ชุมชนนี้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรสัตว์ชายฝั่ง ได้แก่ กุ้งเคย กุ้งขาว ปลาหลังเขียว แมงกะพรุน ปูดำ ปูม้า ปลิงทะเล เพรียง และปูเปรี๊ยะ ซึ่งมีทั้งการขายสด และแปรรูปก่อนจำหน่าย

ส่วนพืชที่ชุมชนใช้ประโยชน์ ได้แก่ ตาตุ่มทะเล เหงือกปลาหมอ ตีนเป็ดทะเล และพังกาหัวส้ม ซึ่งจะเป็นการแปรรูปเพื่อจำหน่ายเป็นของสมุนไพร อาหารว่าง และของที่ระลึก นอกจากนี้ ในตำบลม่วงกลวง ยังมีศักยภาพในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย โดยชุมชนเห็นว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เกิดรายได้ ได้แก่ กุ้งเคย ปูม้า ปลาหลังเขียว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(รายละเอียดดังตาราง)

ตารางแสดงศักยภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตำบลม่วงกลวง จ.ระนอง

ทรัพยากร	สถานการณ์	การใช้ประโยชน์	การพัฒนาให้เกิดรายได้
กุ้งเคย	ปริมาณน้อยลง คนจับมากขึ้น หน้าแล้งจะมีเยอะ หน้าฝนก็มี แต่แปรรูปไม่ได้	ทำกะปิ	มีกลุ่มอยู่แล้วแต่ไม่แข็งแรง
กุ้งขาว	พอหาได้ตามฤดูกาล ในคลอง กะเปอร์	ขายสด แปรรูป	ทำกุ้งแห้ง กุ้งเสียบ (น้ำพริก)

ทรัพยากร	สถานการณ์	การใช้ประโยชน์	การพัฒนาให้เกิดรายได้
ปลาหลังเขียว	มีตามฤดูกาล จับน้ำลึกห่างฝั่ง 300 เมตร	แปรรูป	ทำปลาหวาน ปลาแห้ง ข้าวเกรียบปลา
แมงกะพรุน	มีช่วง ต.ค.-ม.ค. จับขาย, ส่งต่างประเทศ (จีน ฮองกง)	กะพรุนแห้ง	แปรรูปเองได้ แต่ใช้ต้นทุนสูง
ปูดำ	มีในธรรมชาติตลอดปี ไม่เปลี่ยนแปลง	เลี้ยงปูน้ำจืด	อาจมีการคัดค้านการเลี้ยงปูน้ำจืด
ปูม้า	มีในทะเลด้านใน/ด้านนอก มีธนาคารปูม้า	ขายสด แกะเนื้อขาย	เนื้อปูกระป๋อง เนื้อปูอัดแห้ง
ปลิงทะเล	มีอาชีพดำน้ำหาปลิงขาย	ขายสด ตากแห้ง	ตากแห้ง ราคาสูง, ยาบำรุง/ยาต้านมะเร็ง
เพรียง	หายาก เลี้ยงยากเพราะต้องใช้ไม้โกงกาง	ขายสด	ราคากิโลกรัมละ 30 บาท
ปูเปรี๊ยะ	มีจำนวนมาก ไม่มีคนจับ	ขายสด แปรรูป	ดองเค็ม ส่งขายต่างประเทศ
ตาตุ่มทะเล	มีทั่วไปในป่าชายเลน	สมุนไพรแก้ท้องผูก	ไม่มี
เหงือกปลาหมอ	พบมากในป่าชายเลน	สมุนไพรแก้เหน็บชา	ไม่มี
ตีนเป็ดทะเล	มีทั่วไปในป่าชายเลน และป่าชายหาด	แปรรูป	ทำของที่ระลึกโดยใช้ลูกที่แกะ
พังก้าหัวส้ม	มีทั่วไปในป่าชายเลน	แปรรูป	ทำเป็นอาหารว่าง ขนม
ทองเที่ยวเชิงนิเวศ	มีนักท่องเที่ยวมาตลอด ส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานราชการ	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, กลุ่มผาดดอกแดง, อ่าวเคยพิชชิง	มีโอกาสมาก

ระบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ

การพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน ดำเนินการเพื่อรองรับข้อมูลจากการสำรวจและประเมินความหลากหลาย โดยประสานกับสถานีวิจัยเพื่อการพัฒนาชายฝั่งอันดามัน และองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมออกแบบและดำเนินการ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการติดตามความเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายทางชีวภาพได้ด้วยตัวเอง

ระบบข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลความหลากหลายทางชีวภาพนี้ ยังเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนองค์ความรู้ และกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เพื่อนำแนวคิดไปพัฒนาการศึกษาเรียนรู้การจัดการทรัพยากรโดยตัวของชุมชนเอง และสามารถหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

2. การดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชน

แนวคิดและหลักการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตผล โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยมีหลักคิดที่สำคัญ คือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง

วิสาหกิจชุมชนต้องจดทะเบียนจัดตั้งกับสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สคช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ส่วนภูมิภาคจดทะเบียนที่สำนักงานเกษตรอำเภอ) ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะมายื่นคำขอจดทะเบียนต้องมีคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน
- เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือประสงค์จะดำเนินการร่วมกันในชุมชน โดยคณะบุคคล ที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล ประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน
- เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน
- เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนแล้วนั้น ไม่มีกฎหมายข้อบังคับหรือเงื่อนไขหลักเกณฑ์ใด ๆ เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 มุ่งให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยให้ดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามความสมัครใจของวิสาหกิจชุมชนเองเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบความคืบหน้าและจำนวนของวิสาหกิจชุมชนที่ยังคงดำเนินกิจการอยู่ ได้มีการวางหลักปฏิบัติให้วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน จะต้องแจ้งความประสงค์ในการดำเนินกิจการต่อกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน หากวิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์ จะดำเนินกิจการต่อเป็นเวลา 2 ปี ติดต่อกัน จะถูกถอนชื่อออกจากทะเบียน

กลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนซึ่งได้รับการรับรองสถานะในการรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมาย สามารถขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุน ตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกำหนด

การสำรวจและประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่นำร่อง

จากการทบทวนเอกสารและรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อศึกษาและรวบรวมเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในลักษณะวิสาหกิจชุมชน ทำให้สามารถประเมินศักยภาพวิสาหกิจในพื้นที่นำร่อง สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

<u>จุดแข็ง</u>	<u>โอกาส</u>
- ความสมบูรณ์และหลากหลายของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในท้องถิ่น - ความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ - ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน	- นโยบายส่งเสริมของภาครัฐ - การขยายตลาดสู่ภูมิภาคอาเซียน - ภาครัฐกิจเอกชนและผู้บริโภคให้ความสนใจ - การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อและระบบออนไลน์
<u>จุดอ่อน</u>	<u>อุปสรรค</u>
- ความสม่ำเสมอและต่อเนื่องในการผลิต - การบันทึกและจัดทำข้อมูล - การวิเคราะห์และขยายตลาด - การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์	- ความไม่ต่อเนื่องในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน - มาตรฐานและการกีดกันการค้าระหว่างประเทศ - ภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพในพื้นที่นำร่องโดยส่วนใหญ่เป็นวิธีการผลิตเพื่ออาชีพหลักของครอบครัว โดยมีตลาดในระดับท้องถิ่น สำหรับผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของตำบลม่วงกลวง ได้แก่

- (1) กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวดำน้ำ บ้านม่วงกลวง
- (2) กลุ่มเลี้ยงปูนิ่มในกระชังม่วงกลวง
- (3) กลุ่มทำกะปิม่วงกลวง
- (4) กลุ่มธนาคารปูม้า บ้านสำนัก
- (5) กลุ่มท่องเที่ยววิถีชาวบ้าน บ้านสำนัก ตำบลม่วงกลวง
- (6) กลุ่มกะปิผิง บ้านอ่าวเคย ตำบลม่วงกลวง

จากการประชุมเพื่อประเมินศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางทะเลและชายฝั่ง และบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ ต. ม่วงกลวง พบว่าในชุมชนต่างๆ มีกลุ่มอาชีพที่ดำเนินงานอยู่ก่อนแล้ว และมีความสนใจที่จะต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อขยายสู่ตลาดที่กว้างขวางขึ้น แต่ที่ผ่านมายังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ทำให้ขาดความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะด้านระบบข้อมูล ด้านเงินทุน และการตลาด นอกจากนี้ยังมีความท้าทายจากภายนอกในด้านภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงฤดูกาล ซึ่งนอกจากสร้างความเสียหายต่ออาชีพแล้ว ยังมีผลต่อปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วย

การศึกษาหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

นับตั้งแต่รัฐบาลได้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่ามีหน่วยงานที่หลากหลายทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

สำหรับสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) หรือ สพภ. เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการผลิตภัณฑ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีรากฐานมาจากความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 โดยมีหน้าที่ในการบูรณา

การระหว่างการพัฒนาชุมชนเป็นเพื่อศูนย์กลาง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจจากฐานความหลากหลายทางชีวภาพตามเศรษฐกิจ ธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม องค์กรทางสังคมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงโครงการที่จัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้ ได้แก่ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และพระราชกฤษฎีกาวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMCE) ดังนั้น สพท. จึงเป็นตัวแทนผู้นำของเศรษฐกิจใหม่ โดยการรวมองค์ประกอบที่แตกต่างกันโดยวิธีการสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนบนรากฐานของชุมชนบนองค์กรผู้ประกอบการที่ใช้มูลค่าของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยได้มีประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานประเทศอีกหลายหน่วยงาน โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเช่นเดียวกับ "มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" หลังได้รับการก่อตั้งขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) มูลนิธิหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมประมง เป็นต้น

สำหรับ **หน่วยงานด้านส่งเสริมขีดความสามารถในการเรียนรู้** ได้แก่ สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มและอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และสำนักส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร นอกจากนี้พบว่าสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะของกลุ่มต่างๆ

ส่วนหน่วยงานซึ่งเป็น**แหล่งทุนสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพ** ในการผลิต การอนุรักษ์ การบริหารจัดการชุมชน และการตลาด ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน รวมถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังมี**สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม** ซึ่งมีหน้าที่ กู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงินโดยมีหลักประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สินหรือลงทุน ทั้งนี้เพื่อการวิจัย พัฒนา และส่งเสริม รวมทั้งให้การอุดหนุนหรือช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น **สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน** ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการแสวงหาแหล่งทุนและความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบและวิธีการด้านการขยายกิจกรรมของชุมชนเพื่อพัฒนาระบบทุนชุมชน **สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร** ซึ่งมีหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรเกษตรกรมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกร ส่งเสริมสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร พัฒนาความรู้ในด้านการเกษตรหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรเกษตรกร พัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกันของเกษตรกร

3. การตลาดของผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพทางทะเลและชายฝั่ง

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าตลาดผลิตภัณฑ์ทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ จ.พังงา และ จ.ระนอง ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียง พบว่าผลิตภัณฑ์ทางทะเลและชายฝั่ง 2 ประเภท

- 1) ผลผลิตจากทะเลและชายฝั่งในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยสัตว์ทะเลชนิดต่างๆ ที่ถูกจับได้โดยชาวประมงท้องถิ่น อาทิ เช่น ปูม้า ปูทะเล ปลากระบอก ปลาซีเลียด กุ้งกุลาดำ สาหร่ายทะเล ฯลฯ และสัตว์ทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยง เช่น กุ้งขาว ปลากะพงแดง ปลาเก๋า สิ้นค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกขายให้กับพ่อค้าคนกลางก่อนที่จะนำมาขายให้กับผู้บริโภค มีเพียงส่วนน้อยที่ชาวประมงหรือผู้ผลิตเป็นผู้ขายเอง
- 2) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์แปรรูปอย่างง่าย ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบ เช่น เนื้อปูแกะ กุ้งแกะเปลือก เนื้อหอย เป็นต้น และผลิตภัณฑ์ที่ต้องผ่านกระบวนการในการผลิต ได้แก่ กะปิ ปลาแดดเดียว ปลาเค็ม กุ้งแห้ง กุ้งเสียบ ปลาหมึกแห้ง ปลาซั้งซั้ง ฯลฯ ผลิตภัณฑ์แปรรูปเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการนำเข้ามาจากพื้นที่อื่น มีเพียงกะปิและปลาแดดเดียว ที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนในบริเวณพื้นที่นาร่องเป็นผู้ผลิต

การสำรวจตลาดยังพบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางทะเลในตลาดท้องถิ่นเป็นการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างง่าย เนื่องจากข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าการเพิ่มโอกาสทางการตลาดจำเป็นต้องกระทำผ่านกลไก ดังนี้

- 1) เพิ่มราคาจำหน่ายผ่านการสร้างตราสินค้าและการออกแบบ
- 2) ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มคุณภาพสินค้าผ่านการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต
- 3) ลดค่าใช้จ่ายขายปลีกและขายส่งผ่านการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานและช่องทางการตลาดระดับสูง

แนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ทางทะเลและชายฝั่งในท้องถิ่น

แนวโน้มทางการตลาดผลิตภัณฑ์และบริการจากฐานชีวภาพโดยทั่วไป มีดังนี้

- 1) **ตลาดเฉพาะ (Niche Market)** ขนาดเล็ก มีแนวโน้มขยายตัว ด้วยคุณสมบัติของสินค้าจากธรรมชาติ ที่ตอบสนองกลุ่มผู้รักสุขภาพและกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยตลาดประเภทนี้ ได้แก่ สินค้าในห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ต ตลาดค้าปลีกระดับสูงผ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ตลาดระดับสูงในร้านค้าระดับสูงขนาดเล็ก และตลาดระดับสูงดำเนินการโดยองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงสินค้าในงานแสดงสินค้าที่จัดขึ้น จากการสำรวจตลาดในท้องถิ่นพบว่า ตลาดในกลุ่มนี้มีอยู่น้อยมากในพื้นที่ จ.พังงา และ จ.ระนอง ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในพื้นที่นาร่องจึงไม่เหมาะสมที่จะเจาะตลาดประเภทนี้ในระดับท้องถิ่น

2) ลักษณะผู้บริโภค แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- ก. กลุ่มองค์กร ผู้บริโภค และนักท่องเที่ยว โดยองค์กรส่วนใหญ่ต้องการผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรและพนักงาน เช่น ของขวัญและของที่ระลึก ของใช้ในองค์กรที่สั่งซื้อในปริมาณมาก เป็นต้น จากการสำรวจตลาดในท้องถิ่นพบว่าตลาดในประเภนี้มีอยู่น้อยมากในพื้นที่ จ.พังงา และ จ.ระนอง เนื่องจากไม่ได้เป็นที่ตั้งขององค์กรใหญ่ๆ ที่มีความต้องการผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมาก ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในพื้นที่น่าร้องจึงไม่เหมาะสมที่จะเจาะตลาดองค์กรในระดับท้องถิ่น
 - ข. กลุ่มบุคคลและครอบครัว ซึ่งต้องการผลิตภัณฑ์และอาหารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยตลาดในกลุ่มนี้มีอยู่มากในพื้นที่ จ.พังงา และ จ.ระนอง เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทางทะเลและชายฝั่งโดยส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีการบริโภคตามปกติ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในพื้นที่น่าร้อง จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเจาะตลาดผู้บริโภคส่วนบุคคลและครอบครัวในระดับท้องถิ่น
 - ค. กลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งมีอยู่มากในพื้นที่ จ.พังงา และ จ.ระนอง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีกำลังซื้อสูงอยู่แล้ว ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนจึงมีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะเจาะตลาดผู้บริโภคในกลุ่มนักท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
- 3) **ลักษณะตลาด** มีหลากหลาย เช่น ซื้อเมื่อสะดวก ส่วนใหญ่เป็นตลาดท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยว สั่งซื้อเป็นการเฉพาะ โดยสั่งให้มีการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการเป็นครั้งคราว และซื้อเมื่อได้รับข้อมูล ซึ่งมีความพอใจก็จะซื้อ
- 4) **การตลาดออนไลน์ (Online)** กำลังได้รับความนิยมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการซื้อ การขาย การโฆษณาหรือการวางแผนการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่าย และเลือกสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเฉพาะ จากการสำรวจตลาดในท้องถิ่นพบว่า การทำการตลาดแบบออนไลน์ในช่วงเวลานี้ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากชุมชนยังมีศักยภาพในการผลิตต่ำ ยังไม่พร้อมสำหรับปริมาณอุปสงค์ของผลิตภัณฑ์และบริการที่มากขึ้น
- 5) **สภาพการแข่งขัน** มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการส่งเสริมและผลิตในลักษณะเดียวกันเป็นจำนวนมาก และขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ส่วนตลาดการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มการแข่งขันที่สูงกว่า ชุมชนผู้จัดบริการจะต้องมีจุดขายที่ชัดเจน ด้วยอาศัยทุนและจุดเด่นในท้องถิ่น โดยไม่ควรจัดบริการเพื่อสนองตลาดนักท่องเที่ยวทั่วไป เพราะมีศักยภาพน้อยกว่าธุรกิจการท่องเที่ยว จากการสำรวจตลาดในท้องถิ่นพบว่า การท่องเที่ยวทะเลและชายฝั่งแบบทั่วไปมีการแข่งขันที่สูงมากในพื้นที่ เนื่องจาก จ.พังงา และ จ.ระนอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แต่อย่างไรก็ตามชุมชนสามารถที่จะหาจุดขายที่เป็นเอกลักษณ์ได้ เช่น การพักโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวและทำกิจกรรมเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

จากการสำรวจตลาดในท้องถิ่น พบว่าสินค้าที่มีวางจำหน่ายมีการแปรรูปอย่างง่าย กลุ่มผู้บริโภคครัวเรือนและนักท่องเที่ยวน่าจะเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ถึงแม้ในด้านการบริการการท่องเที่ยวจะมีการแข่งขันสูง แต่ชุมชนก็สามารถนำจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ มาเป็นจุดขายเพื่อเจาะตลาดการท่องเที่ยวได้